

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційне дослідження Чжан Гуанцзяня
«Образ Китаю у фортепіанній музиці Чжан Чжао»,
представлене на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 – «Музичне мистецтво»,
галузь знань 02 – «Культура і мистецтво»

Дисертація Чжан Гуанцзяня є ґрунтовним музикознавчим дослідженням творчості сучасного китайського композитора, піаніста й педагога Чжан Чжао, зосередженим на відображенні образу Китаю у його фортепіанному доробку. Вибір теми можна вважати цілком обґрунтованим і сучасним: у часи глобалізації та активного культурного обміну питання національної ідентичності в академічному мистецтві постають особливо гостро. За твердженням дисертанта, розробка представленої теми є першою спробою системного обґрунтування принципів формування образу Китаю у фортепіанному доробку Чжан Чжао.

Враховуючи, що на сьогодні інтерес музикознавців до творчості цього талановитого композитора «набирає обертів», запропонована Чжан Гуанцзянем постановка проблеми, присвяченої зверненням до семантики, до категорії «музичного образу» як концептуального інструменту, є, безперечно, затребуваним і цінним. Відзначимо, що звуковий образ Китаю представлений композитором у трьох вимірах – як галерея портретів, як географічна мапа, а також – як внутрішній світ самого автора.

Отже, *актуальність теми* дослідження не викликає сумніву, оскільки вона відкриває важливу частину національної творчості сучасного музичного мистецтва, наближаючи до українського наукового осередку мало відомі сторінки китайської фортепіанної музики.

Матеріалом дослідження обираються фортепіанні твори Чжан Чжао, орієнтовані на показові програмні назви: «Рапсодія Айлао» ор.25 для фортепіано з оркестром, фантазія на теми пекінської опери «Піхуан»,

«Китайська мрія», «Моя батьківщина», цикли «Три балади південних передгір'їв Юннаня», «Китайські мелодії» та ін.

Автор роботи акцентує увагу на балансі взаємозв'язків фольклорної традиції та сучасних композиторських методів, а також на естетиці фортепіанного письма, що поєднує національні витоки та європейські жанрові моделі. Вагомою заслугою дисертанта можна вважати його звернення до виконавських засобів як носіїв етнокультурних сенсів. Подібна постановка питання демонструє вихід на музикознавчу методологію, орієнтовану на інтегративність процесів у сучасному музичному мистецтві.

Метою даної роботи обрано обґрунтування принципів втілення образу Китаю в фортепіанній музиці Чжан Чжао (с. 20 дис.).

В дисертації Чжан Гуанцзяня послідовно розв'язується низка важливих наукових завдань, що підтверджує вагому **наукову новизну** дослідження, основні положення якого свідчать про таке: «**Вперше:** узагальнено світоглядні настанови композитора Чжан Чжао, що сприяли формуванню його творчих відкриттів; розкрито багатогранність проявів образу Китаю у фортепіанних творах композитора; виявлено найбільш яскраві ознаки стилістики фортепіанної музики Чжан Чжао як синтезу національного та сучасного; проаналізовано комплекс виконавських засобів відтворення на фортепіано найсуттєвіших ознак ментального коду Піднебесної в образах творів» (с. 22 дис.). *Набули подальшого розвитку:* поняття «архетип рідного краю» у фортепіанній музиці китайських композиторів (за концепцією Цінь Тянь, 2012) та «концептосфера програмної фортепіанної музики» (за концепцією Лу Цзе, 2017).

Наукова праця має логічну структуру: Вступ, три Розділи із внутрішнім розподілом на підрозділи та висновки, загальні Висновки, Список використаних джерел та Додатки.

Перший розділ присвячений історико-культурному контексту життя й творчості Чжан Чжао, аналізу його світогляду, впливу рідного середовища (Юннань, національні меншини *хані* та *і*) та загального стану наукових

досліджень його фортепіанного доробку. Даний розділ виконує функцію прологу, де ми можемо познайомитися з інформацією про дитинство і юність музиканта в Юньнані. Саме там, на малій батьківщині композитора, формувалася його національна і музична ідентичність.

Представлений огляд літератури за темою дослідження свідчить, що автор дисертації ґрунтовно ознайомлений із сучасними дослідженнями в сфері музичного мистецтва. Він не лише спирається на китайських авторів (Цінь Тянь, Лу Цзе та ін.), але також явно орієнтується на напрацювання західної та української музикознавчої науки, це відчутно в термінології та методологічному апараті. Водночас можна висловити побажання ширшого залучення контексту європейських і українських досліджень, присвяченим національній ідентичності у музиці (наприклад, композиторам ХХ століття, які активно працювали, залучаючи фольклорний та академічний пласт – Бела Барток, Мирослав Скорик та ін.).

Другий розділ фокусує увагу на конкретних фортепіанних зразках, розглядає різні грані репрезентації образу Китаю в окремих фортепіанних творах Чжан Чжао – від «Айлао Рапсодії» для фортепіано з оркестром з її кипучим фольклорним ритмом, фантазії «Піхуан» – музично-театрального втілення традицій стародавньої китайської опери, до циклу «Три балади південних передгір'їв Юннаня», що звучать як щоденник ліричного серця. У кожному з цих творів свій образ Китаю – епічний, драматичний, ліричний, символіко-філософський тощо.

Третій розділ присвячений узагальненню «національної картини світу» у фортепіанному доробку, зокрема у його обробках народних пісень і патріотичній композиції. Фортепіанний цикл «Китайські мелодії» та п'єса «Моя Батьківщина» сприймаються як узагальнення — не просто музичні композиції, а «звукові різних регіонів Батьківщини». Аналізуючи твори Чжан Чжао, автор роботи вдається не лише до аналізу гармонії чи фактури, а й до залучення багатьох загально культурних символів: фенікс, хвиля, дзвін, голос народного інструмента, що переосмислюються крізь призму фортепіанного

звучання. Тут простежуються концепції китайської культурної філософії («гармонія в різноманітності» тощо), а також аналізується особливе місце піанізму як «точки перетину» між національною традицією й західною фортепіанною школою.

У Висновках систематизуються основні положення та підсумки аналізу, підкреслюється роль композитора у синтезі локального й універсального, традиції та сучасності.

Роботу завершують логічно побудовані Висновки, що в повній мірі розкривають зміст поставлених завдань. Таким чином, можемо констатувати, що отримані автором наукові результати є цінним внеском в сучасне музикознавство, а розроблена наукова концепція має подальшу перспективу вивчення.

Тим часом обов'язок рецензента примушує задати запитання й поділитися своїми міркуваннями:

1. Чи продовжує Чжан Чжао розвивати тему Китаю у своїй творчості в інших жанрах (для інших інструментів, камерних, вокальних, симфонічних творах)? Чи це суто лінія його фортепіанної творчості?

2. Хотілося б глибше простежити рецепцію творчості композитора на міжнародній концертній сцені: як саме його твори сприймаються поза Китаєм, які новітні виконавські інтерпретації вони отримали.

3. Якою мірою Ви урахуєте міжкультурну рецепцію творів Чжан Чжао: чи можливе адекватне відтворення «образу Китаю» виконавцями, які не знайомі з китайськими культурними реаліями?

Наведені запитання і зауваження жодним чином не впливають на позитивну оцінку дисертаційного дослідження Чжан Гуанцзяня. Ступінь актуальності обраної теми, обґрунтованості наукових положень, містить ряд нових і важливих спостережень, побудованих в цілісну наукову концепцію. Висновки, сформульовані у дисертації, свідчать про наукову новизну отриманих результатів та високий професійний рівень автора. Анотація стисло і сконцентровано передає основні положення праці. Наукові результати

дослідження Чжан Гуанцзяня, висвітлені у трьох наукових статтях збірок категорії Б, відповідають вимогам МОН України і кількісно, і за змістом. Робота пройшла необхідну апробацію на Міжнародних науково-практичних конференціях в Україні та Китаї. В дослідженні не виявлені порушення академічної доброчесності.

Підсумовуючи все вищенаведене, можемо з впевненістю констатувати, що наукова праця «Образ Китаю у фортепіанній музиці Чжан Чжао» в повній мірі відповідає вимогам МОН України до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво, а її автор Чжан Гуанцзянь заслуговує отримання пошукуваного наукового ступеня.

Кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри спеціального фортепіано
Харківського національного університету
мистецтв імені І. П. Котляревського

Юрій ПОПОВ